

ŽÁNROVÉ VARIANTY ČESKÉHO PŘEDVÁLEČNÉHO NONFIKČNÍHO FILMU

OBSAH

1. Josef Plíva: Film rodinný. *Amatérská kinematografie* 5, 1940, č. 1, s. 3–4.
2. Jaroslav Novotný: Jak zavést film i do nejmenších škol (nedatováno)
3. Josef Plíva: Průmyslové filmy (nedatováno)
4. Jindřich Brichta: Městský film – účel a program (nedatováno)
5. Propagační film československý – dopis Ministerstva národní obrany (6. 11. 1935)
6. Propagační film československý – dopis Ministerstva sociální péče (8. 11. 1935)
7. Propagační film československý – dopis Ministerstva vnitra (7. 5. 1936)
8. Propagační film československý – dopis Ministerstva veřejných prací (6. 5. 1936)
9. Propagační film československý – odpověď Ministerstva národní obrany Ministerstvu veřejných prací (12. 8. 1936)

1.

D. A. Vilp (Josef Plíva): Film rodinný

Jen malé procento amatérů si kupuje přijímací kameru z toho důvodu, že budou filmovat věci vážné, jako jsou např. filmy hrané, vědecké, školní a podobně. Hlavní motiv bývá více zábavný a velmi často „rodinný“. Rodina, obyčejně roztomilý capart, ať je již pohlaví mužského, či ženského a jeho úsměvy, hry a maminka volají přímo, aby byly zachyceny na filmovém pásku. Tak vzniká velká rodina amatérů filmařů, kteří o sobě říkají, že filmuji jen „pro sebe“ a své filmy předvádějí obyčejně jen před známými a příbuznými v úzkém kruhu rodinném. Tyto rodinné filmy, filmy dětí, babiček, strýčků a tetiček, filmy z dovolené, výletů a prázdnin poměrně málo vidíme na projekčním stínítku filmových klubů, poněvadž jejich majitel a tvůrce se obvykle obává zdrcující kritiky své práce, vtipů a někdy i výsměchu, který by byl snad nucen od svých kolegů vyslechnouti. Na podobné rodinné filmy pohlíží se bezdůvodně hodně s patra, jsou považovány za bezvýznamné a méně cenné. Málokdo si však plně uvědomuje, že právě tyto filmy jsou nejlepší školou amatéra filmaře a že právě velká většina dnes významných amatérů právě také tímto druhem filmů počínala svoji dále úspěšnou práci. Nutno si uvědomit, že natočit velmi dobrý rodinný film není právě snadnou věcí, naopak velmi obtížnou. Nejobtížnější při natáčení je to, vyhnouti se všemu, co tento druh filmů snižuje, to jest vyhnouti se

banalitě, všednosti a naopak dodati filmu zajímavosti. Je pochopitelné, že již námět rodinných filmů je všední, neb kolikrát již byli zvěčněni ti Jirkové, Vláškové, Evičky, Věrušky atd., jak papají, běhají po zahrádce, koupají se, jak je chová babička a podobně. Této okolnosti se amatér při natáčení rodinného filmu nemůže vyhnouti, ale musí se varovati všednosti pojetí a zpracování filmu. Má k dispozici velikou řadu variací kombinací záběrů, vazeb scén, symbolů, triků a záleží jen na jeho umění, jak to vše dobře skloubit a dát dohromady. Práce ta nebude snadná a dá určitě hodně přemýšlení, ale na konec na hotovém filmu bude rozhodně vidět.

Kritika je umění a mnoho záleží na formě, s jakou se děje. Kritika amatérských filmů má vždy býti více účelnou a věcnou přátelskou radou spojenou s vytknutím kladů i případných chyb. Nutno míti vždy na zřeteli technické možnosti amatérovy, obtížnosti námětu a možnosti materiálu, na němž amatér pracuje. Filmování dosud není lidovým sportem, jakým možno dnes nazvat fotografii, filmování je dosud značně drahé. Kapitál vynaložený na film činí také lidi psychologicky zranitelnějšími a nedůtklivějšími vůči kritice. Nepodařená fotografie, nu což, to nic finančně neznamená, ale nepodařený film, to jsou již mnohdy desítky, ba stovky korun, a o těch se již jinak uvažuje. Každý amatér touží po úspěchu, jen dobrá a svědomitá práce přináší úspěch, dobrá práce ovšem podmiňuje dobrou přípravu hlavně teoretickou. Dobrému amatéru nestačí pouze vědět o své kameře tolik, kolik se o ní dočetl v obchodním prospektu, jak se do ní vloží film a jak se spustí. Amatér, který nesleduje odbornou literaturu, který není členem klubu a snažení svých kolegů nepodporuje, není dobrým amatérem a ve své práci ustrne. Nadšení a lásku k filmu je nutno stále oživovat, činit pokusy, a tak i rodinný film v rukou dobrého amatéra stane se kusem skutečného života, výrazem snahy a nadšení, za které se žádný amatér nebude nucen stydět, ale které ho povede dále k dalším cílům a úspěchům.

NFA, Poradní sbor pro školní film (nezpracováno).

Tiskem vyšlo jako: Josef Plíva, Film rodinný. Amatérská kinematografie, 5, 1940, č. 1, s. 3–4.

2.

Jak zavést film i do nejmenších škol**Jaroslav Novotný, Zlín**

Hlasatel: V těchto dnech byl vydán výnos Ministerstva školství a národní osvěty, kterým se upravuje užívání filmů při vyučování ve školách. Bylo by klamně domnívati se, že filmu mohou používat jen velké a bohaté školy. Školního filmu je nejvíce třeba právě malým, zapadlým školám, aby jim nahradil nedostatek vyučovacích pomůcek a otevíral okna do vzdáleného světa.

Také škola malé obce Loukova chce si opatřiti filmový promítací přístroj. Pozvali si proto referenta, který shromážděným členům místní školní rady, rodičovského sdružení a ostatním rodičům žactva přednášel o školním filmu a promítl několik ukázek. Přednáška právě skončila. Vyslechněte si rozhovor řídícího učitele školy a předsedy místní školní rady s přednášejícím referentem:

Řídící: Tak jak se vám, pane předsedo, líbily školní filmy?

Předseda: Rád se vám přiznám, že jsem byl překvapen. Když jsem viděl ten malý promítací přístroj, myslel jsem, že to bude nějaká hračka.

Ř.: Já jsem byl také překvapen, jak velký a jasný obraz dával ten maličký přístroj. Viděl jsem normální promítací stroj v kině, ale to je veliké zařízení, které by neunesli ani tři lidé a stojí jistě několik desítek tisíc.

P.: Myslím, že i tenhle bude hodně drahý.

Ř.: To se, pane předsedo, dozvíme. Požádal jsem pana referenta, aby nám pověděl, jak bychom si mohli zavést promítání filmů na naší škole. V učitelské konferenci jsme o tom již mluvili a rozhodli jsme se zavést film do vyučování. Z letošního rozpočtu na školní pomůcky nám však mnoho již nezbývá, proto jsme pozvali vás a ostatní členy místní školní rady, abyste poznali, co je to školní film – a pomohli nám opatřit potřebné co nejdříve.

P.: Řeknu vám pravdu, pane řídící. Mluvil jsem o tom včera s některými členy místní školní rady, ale valně jsme nechápali, proč chcete promítat dětem ve škole filmy místo vyučování.

Ř.: Jak to pane předsedo?

P.: Nu, každý se občas podíváme na nějaký ten film do městečka. Já sám jsem již viděl několik filmů a neříkám, že byly všechny špatné a že by je nemohly děti vidět. Ale jen tak pro zábavu dětí kupovat drahé zařízení zdálo se mi zbytečné.

Ř.: A co soudíte dnes o školních filmech, když jste je viděl?

P.: Teď je to něco jiného! Ani mne nikdy nenapadlo, že by mohl film tolik ukázat. Třeba ten film o skvrnitém tyfu! Vy víte, že už nám tu lékaři o nakažlivých nemocech a právě tak o tyfu přednášeli, o tom, jak se šíří těmi bacily, ale já se vám přiznám, že jsem tomu nikdy valně nerozuměl, jak se ty bacily dostanou do studně a jak potom od té vody lidé onemocní. – Teprve dnes jsem pochopil, co jsou to bacily, když jsem ve filmu viděl všechno zvětšené a živé a hlavně jsem pochopil, jak se dostanou do studny do pitné vody. – Co to dalo někdy práce vysvětlit sousedům, proč nesmí být studna blízko hnojiště! Ale kdo dnes na filmu viděl, jak nečistota s bacily prosakuje zemí do studny do pitné vody a jak potom onemocněla celá rodina, ten jistě dá studnu na správné místo. A prosím vás, pane řídící, jak to bylo uděláno, že bylo vidět i pod zem?

Ř.: To byl kreslený film, pane předsedo. Ukazoval průřez dvorem, ve kterém byla studna špatně umístěna blízko jímky, a kreslenými pohyblivými obrázky bylo znázorněno prosakování nečistoty do studny. Jak tedy pozoruji, filmy se vám líbily a chápete již, proč chceme filmové zařízení do školy. Nebudeme první, je již mnoho škol, které používají filmy při vyučování a s dobrými výsledky. Referent, který nám přednášel, je můj přítel ze studií a učí v sousedním okrese. Na jejich škole mají film zařízení a kolega nám jistě rád poví, jak se dá vše opatřit. Právě přichází.

Ř.: /představuje/ Náš pan předseda místní školní rady, kolega Novák.

Novák: Těší mne, pane předsedo.

P.: Děkuji vám, pane učiteli, za vaši přednášku a za ukázky takových zajímavých filmů. Právě s panem řídícím hovoříme o tom, jak bychom také na naší škole zařídili film a chceme se s vámi poradit.

N.: Velmi rád vám poradím.

Ř.: Nejdůležitější otázkou bude cena zařízení. Naše obec je poměrně chudá...

P.: ... ale na užitečné věci vždy peníze seženeme. A vy jste nás dnes přesvědčil, že školní film je věc velmi užitečná. Jde jen o to, abychom nevydali peněz zbytečně mnoho a za špatné zařízení.

Ř.: Řekněte nám, pane kolego, co stojí dobré zařízení k promítání školních filmů.

N.: Nejdůležitější a nejdražší zařízení je promítací přístroj. Náš, jak jej zde vidíte /chrastění stroje stavěného na stůl/, stál něco přes 2.000 Kč.

P.: Nějaký levnější není?

N.: Nejlevnější a při tom dobrý stojí asi 1.100 Kč. Ten dává obraz o něco méně světlý, než jste viděli dnes.

Ř.: Takový obraz, jaký váš stroj dnes promítal, by nám nejlépe vyhovoval. Ten byl široký asi 3m?

N.: Ano, ale mohl by být ještě větší, kdyby byla větší místnost, ale pro školu stačí obraz široký 2m.

P.: Nu, těch 2.000 Kč bychom již nějak opatřili, ale filmy budou, myslím, také hodně drahé!

N.: Filmy vám nedoporučuji kupovat. Jsou půjčovny školních filmů, kde si filmy za mírný poplatek vypůjčíte. Ale na něco jiného nesmíte zapomenout: na zatemnění místnosti.

P.: To dnešní zatemnění by nestačilo?

Ř.: Stačilo, pane předsedo, ale to je jen pro dnešek. Sehnali jsme kdejakou příkrývku a zavěsili do oken. Dalo nám to hodně práce a nyní musíme vše opět odstranit, abychom mohli ve třídě učit.

N.: Právě proto, že ve škole je třeba, aby se dala pracovna co nejrychleji a snadno zatemnit a pak rychle vyjasnit, aby se pokračovalo ve vyučování, proto by vám dnešní zařízení nevyhovovalo. Nejlépe se osvědčily žaluzie z voskovaného plátna, ale to je zařízení poněkud drahé. Vám jistě postačí záclony z černého hustého klotu. Takové zatemnění stojí asi 15 – 20 Kč za čtverečný metr. Máte-li však v obci truhláře, dejte si udělat dřevěné okenice. Bude to sice dražší, ale v dřevěných okenicích se nedrží prach jako v tkanině a vydrží velmi dlouho.

Ř.: Bude nejlépe, když si napřed vyžádáme rozpočty a podle nich se rozhodneme.

P.: To zatemnění hodně zvýší rozpočet, na to jsme nevzpomněli. A je těch školních filmů už tolik, aby to stálo za to, pane učiteli?

N.: Zatím je jich u nás asi 150, tedy dost, ale nyní jich bude rychle přibývat. Ukázal jsem vám film ze zdravotní vědy o tyfu a ze zeměpisu o Dánsku. A je ještě mnoho školních filmů z přírodovědy, např. o zvířatech, o rostlinách, dobývání uhlí, výrobě různých předmětů apod. Dám panu řídícímu alespoň 2 seznamy školních filmů, podle kterých si můžete filmy vypůjčovat. Toto je seznam filmů naší Pokusné měšťanské školy ve Zlíně, které půjčujeme školám zdarma. Jak vidíte, je tu film o prezidentu Osvoboditeli, Šumavě, Slovensku, Americe, z přírodovědy Vývoj embrya ve vejci, Rýže, Bavlník, Pomoranč, Vlna, Koželužství atd.

Ř.: Kde jste si tolik filmů opatřili, pane kolego?

N.: Některé jsme koupili, jiné jsme překopírovali z filmů normálních, zvláště z filmů Masarykova lidovému ústavu a ostatní jsme si natočili sami. V tom druhém seznamu jsou uvedeny filmy největší půjčovny školních filmů, firmy Kodak. Zde jsou např. filmy Od surového železa k oceli, Uhlí, Od stromu k papíru, Výroba skla, Stavba lidského těla, Pomoc při úrazu aj.

P.: Jak poslouchám názvy těch filmů, zdá se mi, že jsou to samé zajímavé věci, které by rádi viděli i dospělí lidé z naší obce. Pane řídící, nešlo by to zařídit tak, aby ty filmy, až budeme mít zde ve škole potřebné zařízení, mohli vidět i občané?

N.: Právě jsem vám to chtěl navrhnouti. Jinde se to tak již dělá a to zvláště tam, kde není normální kino. V mnohých obcích se spojila škola s rodičovským sdružením a Osvětovým sborem a společně koupili potřebné zařízení, kterého v týdnu používá škola a v sobotu či v neděli se promítají filmy pro dospělé.

Ř.: To je dobrý nápad, který půjde uskutečnit i u nás. Jsem totiž jednatelem Osvětového sboru a jsem jist, že pro tuhle myšlenku získám ve Sboru souhlas i finanční podporu. Většina členů Osvětového sboru tu dnes byla na přednášce a jistě se i jim filmy líbily. My sice pořádáme u nás přednášky často a promítáme při nich diapozitivy, ale film jistě přiláká více diváků a ukáže něco nového.

P.: Kde ale vezmeme operátora, který by nám filmy promítal?

N.: Operátora nepotřebujete, promítání je velmi snadné, tomu se naučí každý za chvilku. Podívejte se na náš promítací přístroj z blízka /zvuk z pokládání a zkoušení stroje/. Jak vidíte, je zcela malý a váží jen asi 3 nebo 4 kg. Film probíhá tudy a jeho založení do stroje je velmi jednoduché a pak stačí stisknouti tento vypínač /zvuk/ a film běží. /Zvuk stroje/. Vidíte jak je to snadné proti normálnímu kinu. U nás jsme naučili promítat i starší žáky.

P.: Je to opravdu jednoduché a je skoro neuvěřitelné, jak takový malý stroj dává velké a jasné obrazy, hnedle jako ve velkém kině. Ale ještě dovolu, pane učiteli, jednu velmi důležitou otázku: Já jsem slyšel, že se film snadno zapaluje, poněvadž je to celulóza a že velmi rychle vybuchuje a dokonce jsem kdysi četl v novinách, jaké se stalo kdesi neštěstí, že film v promítacím stroji od lampy chytil, vybuchl, chytilo celé kino a dokonce i lidé při tom přišli o život! A to víte, bezpečnost našich dětí...

Ř.:... o to nemějte, pane předsedo, strach. Vždyť jste slyšel pana kolegu při přednášce, když říkal, že školní film je zcela bezpečný.

N.: Mám zde kousek našeho filmu a mohu vás o tom přesvědčit. Napřed si ho prohlédněte. Jak vidíte, je široký pouze 16 mm, kdežto film, který se promítá v normálním kině,

také ho mám zde kousek, ten je, jak vidíte, více než dvakrát tak široký, a sice 35 mm. A nyní před vámi kousek školního 16mm filmu zapálím.

P.: Prosím vás, raději ne, je to celulosa a mohlo by vás to popálit.

N.: Nebojte se, pane předsedo, školní film právě není z celulosy, nýbrž z látky podobné celofánu, do kterého v poslední době balí např. cukrovinky, proto i když ho dám přímo do plamene zápalky /škrtnutí zápalky/ jen se škvaří a těžko chytá plamenem. – A jen takovéto filmy se smějí podle výnosu min. šk. a nár. osv. ve školách používat.

P.: Přesvědčil jste nás, pane učiteli, že školní film je nejen znamenitá pomůcka pro poučení nejen žáků, ale i dospělých, a že je při tom zcela bezpečný. Půjde tedy nyní o to, jak sehnat potřebné peníze...

Ř.: ... a to se nám s vaší pomocí, pane předsedo, jistě brzy podaří.

N.: Posluchači, kteří by si přáli podrobnější informaci o školním filmu, najdou ji v časopise Objektiv, věnovaném všem otázkám školního filmu, /Redakce Zlín, Masarykova pokusná škola/, nebo u autora této scény, Jaroslava Novotného, odb. učitele ve Zlíně.

NFA, Poradní sbor pro školní film (nezpracováno).

3.

Josef Plíva: Průmyslové filmy

Pozoruhodnou rychlostí pronikl film¹⁾ do všech oblastí lidské tvorby a podnikání a není téměř oboru lidské činnosti, ve které by se kinematografický film²⁾ nemohl uplatnit.

Obvykle se považuje³⁾ film za nejpopulárnější prostředek zábavy. Již méně je oceňován jako prostředek kulturní, výchovný, vědecký, propagační a dokumentární. Je potěšitelné, že filmovému podnikání se v poslední době věnuje ve veřejnosti větší pozornost a povolání činitelů se upřímně snaží zvýšiti celkovou úroveň našeho filmu a zejména prohloubiti jeho význam po stránce kulturní.⁴⁾

I vedoucí průmyslových závodů, ředitelé a podnikatelé, nezůstávají lhostejni k filmu pro jeho jedinečné obrazové schopnosti, fotograficky věrné a pohybové vlastnosti a pro jeho propagační, technický a výchovný význam. Že dobré filmy mohou průmyslovému podniku výborně posloužiti v mnoha směrech, pochopili již dávno podnikatelé hlavně v Americe, kde již tisíce⁵⁾ metrů filmů bylo natočeno pro tyto účely.⁶⁾ Ovšem podnikatelské a průmyslové společnosti v jiných zemích a státech nezůstaly pozadu a rovněž i u nás, v našem průmyslu bylo filmu k různým účelům vhodně použito.⁷⁾

Veřejnosti nejznámější jsou filmy obchodně propagační, které se promítají v biografech a kterými se snaží průmyslník neb obchodník upozorniti na výrobu svého zboží a zvýšiti jeho prodej. Tyto filmy bývají někdy velmi vtipně zhotoveny, obsahují technické snímky z továrny a vhodně⁸⁾ upozorňují na dobré vlastnosti zboží. Jindy bývají nudné a většinou všechny trpí tím, že za krátkou dobu, po kterou se promítají, není jimi možno ukázati vše, co by zasluhovalo pozornosti. Obecenstvo přichází do biografu, především aby se pobavilo, nerado se zdržuje díváním na reklamu, když očekává hlavní program.

Proto někteří průmyslníci raději si dali zhotoviti ze svého podniku filmy rozsáhlejší, pravdivě a účelně propracované, zachycující obvykle celkový ráz továrny, pracovní postup a vznik nejdůležitějších výrobků. Podobné filmy dávají pak příležitostně promítati veřejnosti ve zvláštních představeních. Takto zhotovené filmy mají hlubší význam, poněvadž jsou ucelenější a názornější, a tím zajímavější. Reklama, pokud je v nich, je stěsněna a nevtrává a mnohý z těchto filmových snímků dobře udělaných může sloužiti jako vhodný kulturně-výchovný dodatkový film a může sloužiti účelům osvětovým. Naše obecenstvo rádo zhlédne zajímavý film, např. jak vzniká žárovka, nebo tovární výrobu hodiček, zařízení moderní továrny na umělé hedvábí a podobně, poněvadž samo nemá dostatečné příležitosti takové tovární podniky si prohlédnout.

Konečně naše mládež může z podobných filmů čerpat mnoho poučení a filmy takového druhu mohou sloužiti účelům školním, jako vyučovací pomůcka. Seznamování veřejnos-

1) Původně „pronikl film v poslední době“ – „v poslední době“ přeškrtnuto autorem.

2) Původně pouze „film“ – přeškrtnuto autorem.

3) Původně na místo „se považuje“ „je znám“ – přeškrtnuto autorem.

4) Původně „po kulturní stránce“ – přeškrtnuto autorem.

5) Původně „tisíce a tisíce“ – přeškrtnuto autorem.

6) Původně „k těmto účelům“ – přeškrtnuto autorem.

7) Původně „rovněž u nás filmu v průmyslu bylo použito“ – přeškrtnuto autorem.

8) Původně „dobře“ – přeškrtnuto autorem.

ti pomocí filmu s různými druhy výroby a výrobních podniků má ještě jiný důležitý význam, neboť seznamuje veřejnost blíže nejen s výrobkem, ale i dovedností našeho dělnictva, s jeho⁹⁾ prací a prostředím, v jakém pracuje. To je důležité¹⁰⁾, neb tím se budí zájem o dělníkovu práci a obdiv pro jeho dovednost a v širokých masách diváků roste úcta k tomuto stavu a lépe se chápe význam dělnictva v lidské společnosti. Pracovní a výrobní technika rychle se vyvíjí a stále se zdokonaluje. Tím se stane, že mnoho filmů znázorňujících určitý výrobní postup rychle zestárne. Průběhem krátké doby se mnohdy v určitém oboru práce značně zdokonalí. Film ztratí tím do jisté míry hodnotu současnosti, je překonán, ale nepozbyde zajímavosti a ceny dokumentární, která naopak časovým odstupem stále vzrůstá. Vidíme-li, jak se např. určitá součástka dříve obtížně vyráběla a jak se nyní snadněji zhotoví, máme-li obrazově znázorněny staré výrobní prostředky a postupy, není pochopitelně bez významu, že při srovnávání pracovního postupu můžeme zároveň hodnotiti i dělníkovu a práci a její podmínky, její dokonalost, jakost nového výrobku, a ještě jiné důležité okolnosti.

Když je s používáním filmu u některého průmyslového podniku záhy započato, během doby průmyslové závodní filmy nabydou velké hodnoty, neb v těchto filmových obrazech může býti nejkrásněji názorně zachycen celkový život a běh podniku. Podobné filmy stanou se pak jedinečnou obrazovou kronikou závodu, líčící jeho růst a vývoj, výkonnost, význam, pracovní metody, prostě rozvoj. Tyto filmy vedle toho však jsou i živou obrazovou kronikou dělnické práce, sociálních poměrů a potřeb, sociálního vývoje v tom kterém podniku. Na tuto okolnost chci zejména položit důraz a upozorniti.

Je zajímavé zhlédnouti podobné filmy cizí, např. americké, a naše a porovnávat. Je zajímavé nejen v jakých nepatrných počátcích, z malých učednických dílen houževnatostí a prací vznikly mamutí podniky a i jak pracovníci v těchto továrnách žijí a jak je o ně postaráno. Vidíme světlo i stíny. Film krásně ukáže nám to rychlé až úmorné pracovní tempo americké továrny, celý dynamismus podniku, a zároveň i prostředky rekreace, klubovny, přednáškové a koncertní sály, sportovní hřiště, plovárny a zahradní města s rodinnými domky dělníků a jiné zajímavosti, např. závodní nemocnici, zubní ambulatorium, odborné moderně zařízené školy, mateřské školy pro děti, dětské ozdravné kroužky, zkrátka vše, co ke společenskému životu a životu podniku přísluší.¹¹⁾

Takový film při zhlédnutí nutně člověka nutí, aby přemýšlel a uvažoval o všech podmínkách, které umožňovaly rozvoj takového podniku, o podmínkách národohospodářských, obchodních, společenských a jiných, které mají určitě na vývoji svůj podíl. Některé podniky dávají si zhotovovati určité druhy filmů znázorňujících jistý pracovní postup k dalšímu školení dělnictva, jiné pomocí filmu kontrolují a zlepšují pracovní postup. V technic-

9) Původně „s jeho různými druhy“ – přeškrtnuto autorem.

10) Původně „to není bez významu“ – přeškrtnuto autorem.

11) Na tomto místě jako samostatný odstavec v původní podobě navazovala následující pasáž, která byla nakonec vypuštěna: „I v Evropě, hlavně pak Německu, byla těmto závodním filmům věnována veliká péče a správně pochopen jejich význam. Je velká řada podniků a továren, které mají podobné filmy, např. Kruppovy závody, IG Farben, Bayer a jiné. V Holandsku závody Philips mají řadu krásných filmů, z našich podniků takové filmy jako 35 let Baťových závodů, nebo film Tvář Zlína jsou pozoruhodné. Rovněž Škodovy závody, Č.K.D. a jiné továrny věnují filmu pozornost a bylo by si jen přáti, aby počet takových podniků vzrůstal.“ – přeškrtnuto autorem.

kých továrních laboratořích dá se pak výborně zjistiti chování a změny, kterým podléhají určité druhy materiálů za různých okolností, např. toku, tlaku, ohýbání a jiné námaze. Film v tovární praxi nalézá stále širšího a významnějšího¹²⁾ uplatnění a jistě v budoucnosti nabyde ještě většího významu. Dnes nejsou to jen průmyslové podniky a závody americké, které filmu v průmyslových podnicích počaly používat, nýbrž i podniky evropské. Je zajímavé, že sám vynálezce kinematografie *Lumière* jako jeden ze svých prvních filmů zhotovil právě snímek dělníků vycházejících z jeho továrny a položil tím malý, ale jistě záslužný základ k pozdějšímu rozvoji tohoto druhu filmů vůbec. Z evropských států největšího rozšíření nabytí průmyslový film v Německu, to jest v říši Německé. Je známo, že Německo má i nejvyvinutější průmysl fotografický a chemický, rozsáhlou výrobu fotografických desek filmů, papírů a kinematografických filmů, a není proto divu, že tam není téměř průmyslového podniku, který by nepracoval s filmem a neměl filmů o své výrobě a práci. Např. filmy továrny IG Farben a podniků Bayer jsou velmi známé. Z holandského průmyslu jsou známé velmi zajímavé filmy továren Philips. Ale i u nás jsme nezapomněli a takové filmy jako 35 LET BAŤOVÝCH ZÁVODŮ, nebo TVÁŘ ZLÍNA plně snesou srovnání s mnohými snímky zahraničními. Škodovy závody, Č.K.D. a jiné podniky používají u nás rovněž filmu ve svém provozu a jistě v budoucnu průmyslové filmy nabydou ještě většího rozšíření.

Konečně není možno opominouti zmínku o tom, jaké dobré služby koná film pro osvěžení a rekreaci dělnictva. Mnoho průmyslových podniků na to pamatuje a má své závodní kino, kde se dělníkům předvádějí nejzajímavější filmy produkce buď zadarmo, nebo za pouze malý režijní poplatek.

Shrneme-li, co jsme si dosud o průmyslových filmech řekli, seznáme, že film má v průmyslovém podnikání důležitý a významný úkol, který není dosud zcela splněn, že filmu v průmyslovém podnikání se dá ještě ve větší míře použít, než tomu bylo dosud, a to nejen v zájmu a ku prospěchu jen samotného průmyslového podniku, ale také ku prospěchu dělnictva v podniku zaměstnaného. Nechť průmyslový film zdokonaluje výrobu, slouží podniku a propaguje jakost určitého výrobku, ale i práci a dovednost rukou, které tento výrobek zhotovily.

NFA, Poradní sbor pro školní film (nezpracováno).

12) Původně „hlubšího“ – přeškrtnuto autorem.

4.

Jindřich Brichta: Městský film – účel a program

Po urovnání poměrů zahraničních i vnitropolitických, státní úřady zemské, městské i ostatní veřejné korporace v ČSR soustřeďují nyní celou pozornost ku výchově občanů v intencích pozitivní myšlenky státní. Všemi těmito korporacemi i čs. tiskem byla uznána a za východisko ku této výchově přijata zásada, že dobrým občanem jest jenom ten, kdo povinnosti své vůči státu a obci plní dobrovolně.

Aby veškeré obyvatelstvo přiblížilo se co nejvíce tomuto ideálu občanské ctnosti, jest nutno občany přesvědčiti, že správným dodržováním povinností státních pracují v první řadě ve svém vlastním zájmu a ku svému prospěchu. Ku provádění tohoto důkazu bylo dosud užíváno systematické propagandy slovem a tiskem. Naproti tomu nejúčinnějšího způsobu – obrazu – užito bylo v míře poměrně malé. (Čs. Červený kříž, Masarykova liga proti tuberkulose, Ligy spořivosti aj.) Považuje-li se dnes dobře provedený obraz (plakát, karikatura, ilustrace) za účinnější propagaci, nežli jest slovo nebo tisk, jest zcela samozřejmo, že vrchovných úspěchů propagačních lze dosáhnouti obrazem živým – filmem. Po celém kulturním světě jest uznáván kinematograf jako nejefektivnější propagační a výchovný prostředek, neboť nutí diváka, aby soustředil celou svoji pozornost na předváděný obraz, a zanechává nejtrvalejší dojem, jelikož působí bezprostředně a nejnázorněji.

Vychováváti občana pro myšlenku státní možno nejlépe vzbuzením zájmu pro věci rázu místního dle zásady, že dobrý příslušník obce jest i dobrým občanem státu. Na základě těchto poznatků vypracoval jsem následující program místní propagace filmem:

Vytvoření samostatných filmů pro jednotlivé kraje, střediskem každého kraje je město. Film bude vytvořen ve snaze zaujmout svým obsahem i podáním každého diváka, nejen místního.

Charakteristickým znakem každého kraje jsou jeho přírodní krásy, města, pak jeho poloha a výstavnost. Toto zachytiti bylo by v první řadě úkolem takového filmu. Přispívalo by to nejen k uvědomění obyvatelstva, v jak krásném kraji – městě – žije, ale i ku povzbuzení touhy ostatních tuto krajinu či město zhlédnouti, tedy přímá podpora ruchu cizineckého. Při této části filmu spoléhal bych na spolupráci místního odboru Klubu čs. turistů. Povšechná, místně informační část byla by úvodem k rozvedení dalších fází filmu.

Historie města a kraje tj. ukázky význačných historických míst a budov majících vztah hlavně k dějinám národa a státu, památky historické uschované v muzeích, chrámech, event. u soukromníků, případně ukázky, jak město kdysi žilo. Ku spolupráci při této části přispěla by zajisté správa místního musea, archivář města, jakož i profesori dějepisu. Druhou částí filmu byl by pak nynější život města. Skizza programu, jeho detailní zpracování pro každé město, bude úkolem zúčastněných interesantů, obsahující tyto body:

Radnice: starosta, městská rada, obecní zastupitelstvo.

Státní úřady: okresní správa politická, pošta, úřady berní, soud, dopravní úřady, vojsko atd.

Městské podniky: elektrárna, plynárna, vodárna aj.

Průmysl a obchod: význačné továrny, typické živnosti, průmysl zemědělský, domácí ruch obchodní aj.

Mládež: péče o děti, mateřské školky, obecné, občanské a odborné školy, ústavy speciální, dětské hřiště, sport aj.

Zásobování města

Bydlení a hygiena: bytová krize a snahy ku jejímu zmenšení, domy zaměstnanců, regulační plány, projekty města. Nemocnice, lázně, plovárny, ozdravovny, odstraňování splašků a odpadků atd.

Kulturní život města: spolky, divadla, výstavy, zábavy aj. Dále péče o cizince, hotely, kavárny, restaurace, jakož i dopravní prostředky, informace, podpora ruchu cizineckého a j. Filmování na podkladu uvedeného programu bude prováděno tak, aby scény po konečné úpravě (sestřihu) tvořily souvislý celek, při pořizování snímků exterierních pak přihlíženo bude k tomu, aby podán byl věrný obraz ruchu a života města.

Závěrem městského filmu bude znázornění snahy všech činitelů o rozvoj, zvelebení a dobrou budoucnost města.

Celý film bude režírován dle libreta, které podle speciálních požadavků a potřeb dotyčného města bude vypracováno tak, aby hotový film poskytoval nejen cenný dokument o dnešku pro budoucnost, ale i poučení a příjemnou zábavu divákům a tak vykonal svoje poslání propagační i kulturně-výchovné.

ANTM, Jindřich Brichta, k. V – (články a referáty).

5.

Ministerstvo národní obrany

PRAHA 6. listopad 1935

Čj. 3980-hl.št./5.odděl.1935

Věc: Propagační film československý

Odpověď k čj: 79.614/35/II/E

Ministerstvo o b c h o d u ,

P r a h a I., Na Františku.

Ministerstvo národní obrany je toho názoru, že by se k naznačenému účelu hodilo filmovat to, co může zajímat obecnost a co není třeba chránit jako tajemství.

Byl by to: kulturní život našeho vojáka (vojenské zátiší ve všech jeho projevech, prodejna, knihovna, čítárna, herna), lyžařský kurz, ukázky ze sportovních závodů, ranní půlhodinka, ubytování vojska za manévru ve vesnicích, pod stany, život v táboře; výcvik jezdeckého koně ve všech jeho druzích, chov koní v Hostouni, speciální výcvik v jezdeckém učilišti v Pardubicích; život na letišti, akrobatické výkony našich letců, skupinové lety vojenských letounů, praktické cvičení ve škole leteckého dorostu ve vojenském leteckém učilišti v oddělení specialistů a pilotů, zkoušení padáků, bombardování z letounů, ostrá střelba z kulometů na pozemní cíle do písku, obrana dělostřelectvem, světlometem a kulometem proti leteckým útokům, ochrana proti leteckým útokům aktivním a pasivním (činnost hasičských sborů, zdravotních, samaritských, bezpečnostních, poplachových a odborných, různá zařízení na ochranu proti leteckým útokům; veslařské závody, převážení a stavění válečných mostů přes Dunaj, trhání komínů, stavění lanové dráhy u železničního pluku, stavění dráhy, stavba mostu u Trnové; mechanisace polních pekáren, využití strojů a pracovních sil v nich, posádkové správkárny (využití strojů), vzorná příprava vojenské stravy, vydávání stravy.

Kdyby některá firma zatoužila po některém z těchto námětů, ať se obrátí na MNO včas.

Za ministra

brig. gen. Bohuslav FIALA, v.r.

Za správnost:

Podpis

NA, MPOŽ, k. 2754, čís. 1309/36, odbor V, odd. G – Propagační a dodatkové filmy,
č. j. 79.614/ 1936.

6.

Presidium Ministerstva sociální péče

Jedn. zn. P – 2492-31/10.

V PRAZE dne 8. listopadu 1935

Věc: Propagační film československý

Odpověď k čís. 79.614/35/II/E

Ministerstvu obchodu

v Praze.

Ministerstvo sociální péče doporučuje, aby do propagačního a kulturního filmu byly zařaděny:

1) Z oboru sociální péče o mládež :

- a) snímky z čs. státních dětských domovů v Mukačevě a v Košicích a ze státního ústavu pro hluchoněmé v Kremnici – podle určení ředitelů ústavů,
- b) snímky z Masarykových domů sociální péče v Mladé Boleslavi, Jaroměři, v Duchcově, v Lázních Bělohradě, z Husova dětského domu v Hořicích v Podkrkonoší a z okresních dětských domovů v Hranicích, Hodoníně a Strážnici – podle určení příslušných okresních péčí o mládež (v Lázních Bělohradě podle určení správy domu),
- c) snímky z dětského domova Dagmar v Brně a z okresního domu sociální péče v Moravské Ostravě,
- d) snímky z okresních dětských domovů v Nitře, Púchově a Topolčanech, které působí dobrým dojmem z hlediska architektiky.

2) Z oboru bytové a stavební péče :

- a) ukázky kolonií rodinných domků „Vořechovka“ v Praze-Střešovicích, „Cibulka“ v Praze-Košířích, „Úřednická čtvrť“ v Brně a „Hausbergel“ v Bratislavě,
- b) ukázky skupin nájemních domů družstva „Život“ v Praze-Pankráci, domů obecně prospěšné akc. spol. v Praze-Pankráci, Vinohradech a Žižkově, domů družstva „Unitas“ a družstva „Nová Doba“ v Bratislavě, domů „Masarykovy kolonie“ v Košicích,
- c) ukázky svobodáren „Ženský domov“ v Praze-Smíchově a „Charitas“ v Bratislavě,

3) Z oboru sociální péče o vystěhovalce :

- a) snímek vystěhovalce stanice v Praze-Nových Vysočanech,
- b) názorné vyobrazení, jaký pokrok byl učiněn v sociální péči o vystěhovalce v koncentraci odjíždějících vystěhovalců, jejich lékařskou prohlídkou, poradnictvím, dobrovolnou sociální péčí, pastorační náboženskou, usnadněním výměny peněz atd. proti dřívějšímu stavu, kdy se bez pomoci kupili vystěhovalci s rodinami a zavazadly v hloučcích v nádražních čekárnách a před kanceláři dopravních společností,
- c) znázornění péče o československou emigraci v cizině – za spoluúčasti Československého ústavu zahraničního, Komenského, Společnosti Československého Červeného kříže, Českého srdce, Mezinárodní péče o vystěhovalce, Spolku sv. Rafaela na ochranu katolických vystěhovalců čs. atd. Pro ten účel bylo by ustaviti

zvláštní výbor, jenž by za pomoci znalců, též z filmového oboru, sestavil program a libretto.

4) Z oboru péče o válečné poškozence :

- a) snímky z orthopedických družstev zabývajících se výrobou protéz pro válečné poškozence a to hlavně z orthopedického družstva v Praze-Bubenči, které jest největší,
- b) filmové vyjádření výsledků práce v oboru péče o válečné poškozence uvedením filmu znázorňujícího výjevy z některých státních domovů válečných invalidů, zejména z největšího z těchto ústavů státního domova v Pohořelicích,
- c) snímky zachycující léčení válečných poškozenců zejména v tatranských sanatoriích. Při této příležitosti bylo by vhodné uvést propagační film z přírodních krás Tater.

Za ministra:
Dr. Kazda v.r.

Za správnost vyhotovení
přednosta kanceláře :

*NA, MPOŽ, k. 2754, čís. 1309/36, odbor V, odd. G – Propagační a dodatkové filmy,
č. j. 79.614/ 1936.*

7.

Presidium ministerstva vnitra

č. 10.538.

V PRAZE dne 7. května 1936

Propagační film československý

K č. 79.614/35/II/E ze dne 20. září 1936.¹³⁾

Ministerstvu obchodu

v

P r a z e .

Ministerstvo vnitra doporučuje, aby do propagačního filmu československého byl pojat, pokud se zdejšího resortu týče, výcvik v ústavu pro chov a výcvik služebních psů četnictva a jejich vůdců v Pyšelicích a typické momenty z činnosti motorisovaných četnických útvarů (četnických pohotovostních oddílů, četnických pátracích stanic a četnických silničních kontrolních stanic).

Za ministra:

Podpis

*NA, MPOŽ, k. 2754, čís. 1309/36, odbor V, odd. G – Propagační a dodatkové filmy,
č. j. 79.614/ 1936.*

13) Pravděpodobně chybný údaj.

8.

Presidium ministerstva veřejných prací

Čís. jed. 1487/9 přes. – 1936.

v Praze dne 6. května 1936.

Věc: Propagační film československý

Odpověď k čís. 79.614/35/II/E z 20.IX 1935 a
97.825/36/ ze dne 2.IV. 1936.

Ministerstvu o b c h o d u
v P r a z e .

Ministerstvo veřejných prací dává v úvahu tyto náměty na filmování vykonané v oboru zd. působnosti :

- 1/ Masarykův stadion v Praze.
 - 2/ Černínský palác v Praze.
 - 3/ Univerzitní knihovny v Praze.
 - 4/ Vodovodní stavby v Lánech (čerpací stanice v dole Laura, čistící stanice, vodojem, rybník s vodotrysky v zámeckém parku atd.).
 - 5/ Stavby na pražském hradě a stavby pro hradní vodovod.
 - 6/ Zdýmadlo u Vraného n./Vlt.
 - 7/ Zdýmadlo u Střekova na Labi.
 - 8/ Přístavy na Dunaji.
 - 9/ Stavby vodních elektráren: na Labi u Střekova a v Kostelci, na Vltavě u Vraného, na Váhu u Ladců, na Uži u Onohovců, na Divoké Orlici u Pastvin, příp. již vybudované vodní elektrárny, jichž jest 12.
 - 10/ Údolní přehrada u Vranova s výstavbou obce Bítova.
 - 11/ Údolní přehrada u Karl. Varů.
 - 12/ Údolní přehrada u Seče.
 - 13/ Údolní přehrada u Pastvin.
 - 14/ Masarykův most přes Jizeru v Debři u Ml. Boleslavi.
 - 15/ Most přes Ohři v Lokti.
 - 16/ Most Dr. Miroslava Tyrše přes Labe mezi Podmokly a Děčínem.
 - 17/ Most přes Vltavu v Čes. Budějovicích.
 - 18/ Masarykův most přes Moravu u Hodonína.
 - 19/ Masarykův most přes Vlárův v Nemšově.
 - 20/ Masarykův most přes Oravu v Dlhé.
 - 21/ Most přes Lužnici v Bechyni.
- K tomu se poznamenává, že ze stavby mostu Dr. Miroslava Tyrše přes Labe mezi Podmokly a Děčínem má velice pěný film firma Akc. společnost, dč. Škodovy závody v Praze (předvádění tohoto filmu trvá as 20 min.).
- 22/ Ve stavbě jest nestát. most v Ústí n./L. a
 - 23/ přes Tisu u Velatína.
 - 24/ Přestavěná státní silnice podtatranská tzv. Cesta Svobody.
 - 25/ Státní silnice Marián. Lázně – Karl. Vary mezi Bečovem a Mnichovem.

26/ Státní silnice Horní Bečva - Makov – Vel. Bytča, St. Huta – Oremlaz a Podkriváň – Látky – Kokava.

27/ Okresní silnice Deštná – Masarykova chata.

28/ Okresní silnice na Sv. Hostýn.

29/ Zemská silnice Hrabušice – Ztratená.

30/ Tatranská Kotlina – Ždiar.

Podotýká se, že pro kulturně-propagační filmové dodatky hodily by se v největší míře nestátní mosty. Těchto objektů, pouze význačných co do velikosti, jest dostatečný počet, takže by mohly snadno vytvořiti jeden samostatný kulturně-propagační celek, vyjadřující inženýrskou práci popřevratovou v oboru staveb mostních.

30a/ Mohl by býti proveden též film jednotlivých úprav novodobých vozovek, neboť tím by veřejnost – jako se to děje např. v Itálii a v Německu – byla informována o způsobu a výhodách novodobých úprav silničních, čímž by i veřejnost byla spíše zainteresována o tyto úpravy.

31/ Film o letectví mohl by obsahovati jednak obrazy letišť a provozního ruchu, jednak reportáž celé letecké služby dopravní.

32/ Bylo by možno opatřiti film ze života čsl. posádek na čsl. lodích (v Československu např. v Děčíně a v Praze; v cizině např. v Železně Bráně, při překladu v Hamburku, v Rusčuku apod.).

33/ Film o zásobení středních Čech elektřinou (parní elektrárna v Kolíně).

34/ Vysokotlaková elektrárna v Třebovicích u Svinova.

35/ Zásobení textilních podniků v Brně parou z teplárny.

36/ Elektrisace venkova. (Film by obsahoval použití elektřiny při venkovském hospodaření: při mlácení, řezání slámy a dříví, v mlékárenství atd.)

37/ Zásobení Prahy elektřinou.

38/ Pokusy a zkoušky konané s třaskavinami a uhelným prachem na pokusné štole v revíru ostravsko-karvinském.

39/ Těžné zařízení pro těžbu z dolů, zařízení a postup práce při úpravě uhlí a rud; výroba koksu a briket.

40/ Předvedení novodobých způsobů postupu výroby v báňských a hutnických státních podnicích v porovnání se starými systémy.

Ministerstvo veřejných prací podalo v předchozím řadu námětů, které by mohly být filmově výhodně propagačně zpracovány.

Předpokládá se ovšem předchozí cenzura vojenských úřadů.

Zasílá se současně v opise na vědomí ministerstvu národní obrany a propagačnímu oddělení předsednictva ministerské rady.

Za ministra:

Podpis

NA, MPOŽ, k. 2754, čís. 1309/36, odbor V, odd. G – Propagační a dodatkové filmy,
č. j. 79.614/ 1936.

9.

Ministerstvo národní obrany

PRAHA, 12. srpna 1936.

Čj. 2785 Dův. – gen. sekr. 1936.

Věc: Propagační film československý.

Odpověď k čj. 1487/9 pres. – 1936.

Ministerstvo veřejných prací,

presidium,

P r a h a .

Zájem obrany státu vyžaduje, aby určitá díla nebyla filmována, protože by se tak dostal do rukou cizí zpravodajské služby poměrně levně cenný materiál. Jde v první řadě o vodní stavby, jež jsou zdroji elektrické energie, o některé důležité komunikace, stavby mostů a podobně. Pokud jde o závody, nedoporučuje se, aby byly filmovány celé a to jak s le-
tadla, tak i snímky pozemní. Nebylo by námitek proti filmování jen určité části výroby
železářské a ocelářské jako : úprava rudy, zavážky do vysoké peci, odlévání surového že-
leza z vysokých pecí, doprava surového železa, zavážení do S. Martinské peci, odlévání
oceli ze S. Martinské peci, kování a vakování na polotovary pro účely nevojenské, od-
pich z kupolní peci, opracování odlitků pro účely nevojenské. I při filmování závodů
nutno dbáti toho, aby se ani v pozadí nenacházely předměty charakteristické pro výstroj
a výzbroj armády.

Konkrétně k danému námětu zaujímá ministerstvo národní obrany toto stanovisko:

1/ Filmy, které mohou být pořízeny a nepotřebují vojenské cenzury:

běžné číslo 1-5, 11-13, 24, 25, 28, 29, 30, 31

/ : s výhradou, že nebudou filmována letiště vojenská, resp. ona letiště, u nichž je použí-
vání vojskem předvídáno :/,

32, 35, 36, 38.

2/ Filmy, které z hlediska obrany státu nesmí být pořízeny :

10 /: vyjma výstavby Bítova :/

běžné číslo : 6, 7, 9, 26, 27, 33.

3/ Filmy, které vyžadují předchozí cenzury vojenské správy:

běžné číslo : 8, kde nesmí být filmovány přístavy a stavby vojenské, 14-23, 34, 37, 39, 40.

Ministerstvo národní obrany žádá, aby ve smyslu usnesení propagačně-investiční komi-
se, zřízené u předsednictva ministerské rady, bylo mu laskavě každé filmování předem
oznámeno k zaujetí stanoviska, resp. k vyslání vojenských znalců, kteří by byli filmová-
ní přítomni.

Z a m i n i s t r a :

brig. gen Čížek, v.r.

Ministerstvo národní obrany.

Čj. 2785 Dův – gen. sekr. 1936.

Věc: Propagační film československý.

Praha, 12. srpen 1936.

Ministerstvo obchodu

průmyslu a živností,

ILUMINACE

Žánrové varianty českého předválečného nonfikčního filmu

P r a h a .

Zasílá se v opise na vědomost.

Z a m i n i s t r a :

Podpis

*NA, MPOŽ, k. 2754, čís. 1309/36, odbor V, odd. G – Propagační a dodatkové filmy,
č. j. 79.614/ 1936.*